Úřady obecní a politické mají častějšími revisemi bdíti nad zachováváním opatření předepsaných cit. min. nařízením.

III. Oprávněným výrobcům sodové vody přísluší též co takovým právo vyráběti potřebné pro jich podnik syfonové uzavírky, předsebráti na nich potřebné opravy, a vydržovati pomocné dělníky příslušných živností, jež se zabývají zpracováním kovu, učně však vyjímaje.

Proto přísluší toto právo ku výrobě jich dle § 37 živn. ř. výrobcům sodové vody, aniž by bylo potřebí ku vyrábění takovýchto uzavírek zvláštního výkazu o způsobilosti, poněvadž výroba jich tvoří podstatnou část fabrikace vody sodové (výn. dolnorak. místodržitelství ze dne 27. září 1892 č. 56.526 a Terstského místodržitelství ze dne 30. srpna 1893 č. 10.679). Podávání vody sodové čisté nebo smísené se šťávami ovocnými, limonádou a pod. nelze pojmouti v oprávnění náležející ke kategorii živnosti hostinské nebo výčepnické, ku jehož vykonávání jest dle § 15, P, 15 a § 16 živ. ř. potřebí koncese, nýbrž dlužno je pokládati za živnosť svobodnou (výn. min. vnitra ze dne 23. června 1891 č. 9847) (srv. čl. Výčep).

Vodovody. (Zřizování vodovodů.)

Stavění vodovodů náleží ke koncesovaným živnostem kladením potrubí se zabývajícím (§ 15 č. 17 živ. ř.). K dosažení této koncese se vyžaduje zvláštní průkaz způsobilosti; žadatel musí totiž býti vyučen jako mechanik, zámečník nebo klempíř a musí prokázati, že byl po čtyry léta zaměstnán při pracích instalačních v obor tento spadajících. Uchazeči, kteří mají potřebná studia vědecká a technická, jsou povinni prokázati toliko dvouletou praxi v příslušném instalačním závodě (nař. min. ze dne 17. září 1883 č. 151 ř. z.). Z toho, že zařizování vodovodů bylo prohlášeno za samostatnou živnosť, t. j. živnosť instalatérů vodovodů, neplyne však, že by v každém případě ke kladení rour k vodovodům instalatér musel býti přibrán, na př. i tenkráte, když jde o přivádění vody do chléva nebo do kuchyně (obch. a živn. komora v Celovci). Hlavní prací při zařizování vodovodů jest navrtání a spojení rour jakož i umístění odboček (obch. a živ. kom. v Opavě). Zřizování vodovodů z rour zinkových, olověných a železných jakož i rour k vedení páry spadá v oprávnění spojená s koncesovanou živností instalatérů vodovodů (§ 15 č 17 živ. ř.), k jejímuž provozování jest zapotřebí vedle vyučení v živnosti zámečnické nebo kovolitecké ještě 4letého zaměstnání v příslušné živnosti (výn. štýrského míst. ze dne 5. srpna 1895 č. 21.453).

Vody důlní.

I. Pojem a význam.

Vodami důlními rozuměti jest vody, jež dolováním odkryty jsou a k účelům horním upotřebení docházejí. Mezi statky, kteréž dolováním podmíněny jsou, sluší vodám důlním přiznati přední význam a důležitost. K tomu však, čeho příčinou bylo dolování, má přední právo podnik horní sám a proto platila v právu horním ode dávna zásada, že horní vodstvo přináleží ku majetku hornímu a že vyhraženo jest potřebám dolování. Podnikateli hor, jehož horami důlní vody proniknou, přiznáno jest tedy přednostní právo používati jich k účelům těžby a hutnictví i s příslušenstvím jich, pokud se nespojí s jinými stálými denními vodami (§ 128 hor. z.). Bez odporu přísluší vlastnictví vod důlních ve vnitru dolů těžíři, na povrchu však lze mu vlastnictví jich jen potud propůjčiti, pokud jich

nechce nikdo použíti k jiným podnikům; tu pak ovšem těžíř oprávněn jest těchto vod upotřebiti k účelům své těžby. Ježto však dle všeobecných zájmů hospodářských nemá nižádná síla přírodní ladem ležeti, dlužno zmíněné právě přednostní právo obmeziti (pro ten případ, že by jich těžíř neupotřeboval) a proto zákon dává majiteli hor k tomu lhůtu pětiletou (viz motivy k zák. hornímu str. 276).

II. Povinnosti majitele hor.

Podnikatel hor jest povinen dáti náhradu vlastníku pozemku, přes jehož půdu vody odtékají (§ 130 hor. z.). Přednostní právo držitele hor ku používání vod důlních není výronem práva vlastnického, neboť důlní vody nejsou ve smyslu § 104 hor. z. přírůstkem dolů, nýbrž zákon horní propůjčuje držiteli hor jen přednostní právo k používání důlních vod, nevylučuje však jiných osob z používání vod těchto. Činí-li si tedy kdo jiný nároky k vodám důlním, dlužno držitele hor vyzvati úřadem horním, aby do přiměřené lhůty prohlásil, chce-li jich po nejbližších pět let používati k účelům podniku horního. Dá-li prohlášení záporné nebo nedá-li prohlášení vůbec, nebo nepoužije-li vyhrazeného mu práva po nejbližších pět let, zaniká jeho přednostní právo a nemůže ho více již odníti základem pozdější své potřeby tomu, kdo třeba mezitím z důvodu zákonem uznanému vod důlních použil jinakým způsobem. Netěží-li vlastník dolu vyhloubeného z práva svého, mohou býti vody důlní propůjčeny jiným osobám k jakémukoliv účelu (§ 129. zák. hor.).

III. Z ustanovení §§ 128 a 129 zák. horního vyplývají tudíž ohledně vod důlních tyto podstatné zásady:

1. Zapravil-li držitel hor vlastníku pozemku, přes jehož půdu vody odtékají, jakožto náhradu jednou pro vždy určitý obnos nebo plní-li mu roční plat, má právo žádati na těch, kdož vod používají, pokud užívání to trvá, v prvním případu zákonné úroky z náhrady v kapitále poskytnuté, v případu druhém pak smí žádati za náhradu ročního plnění. Vlastník hor není práv za změny v množství vod důlních z hor vytékajících (§ 130 hor. zák.).

2. Vyvěrající vody důlní podléhají, pokud neopustí vlastnictví držitele hor a nevlévají se do některé veřejné vody, volné disposici vlastníka hor; výjimku činí případ zakládající se na zvláštních titulech právních (§ 129 hor. z.).

3. Politický úřad smí zasahovati do otázky používání a vedení vyvěrajících vod důlních toliko ve případech §§ 222 a 133 hor. z.; je-li však spor co do rozsahu a výkonu práv příslušejících z propůjčení hor některé společnosti horní dle § 131 zák. hor., přináleží tu rozhodnoutí úřadům horním.

4. Pokud zákon nestanoví výjimek, může prozatímní opatření nařídíti onen úřad, jenž ve věci samé jest příslušným (rozh. ze dne 28. ledna 1885 č. 287 sb. »Budwinski« č. 2383).

5. Spory o právo klásti vodovod pro vyvěrající vody důlní, jakož i spory o používání vod těchto, náleží ku kompetenci úřadů horních (rozh. ze dne 19. ledna 1889 č. 202 sb. »Budwinski« č. 4476).

6. Oprávnění dané úřadem horním ku založení a provozování hor opravňuje též držitele hor dle § 131 hor. z. ku zařízením sloužícím udržování vody, jakož i k vypouštění vod z dolů (rozh. nejv. soud. dvoru ze

dne 5. prosince 1878 č. 6443, časop. »Zeitschrift für Verwaltung« z roku 1880 č. 113).

7. Zákon o právu vodním nepodává nijaké opory k tomu náhledu, jakoby politické úřady měly právo, v zájmu uspokojení potřeby vodní v obcích a místech uložiti břímě toto držiteli hor, který třeba způsobil nedostatek vody vykonávaje zákonitým způsobem právo své (rozh. ze dne 5. února 1879 č. 228 sb. »Budwinski« č. 447).

Vody minerální viz Prameny léčivé.

Vody veřejné a soukromé (jich užívání).

I. Podstata a význam.

Vod veřejných i soukromých lze používati způsobem velice různým. Plavba, plavení vorů a dříví, opatřování vody pro obec, stroje hnací a stavidla živnostenských závodů, zavodňování hospodářských pozemků, vodovody, vodní služebnosti, vybírání rostlin, náplavu, ledu a písku a jiných předmětů a konečně rybolov jsou hlavní způsoby užívání vod. Při užívání vod sluší vždy míti na zřeteli nejen zájem jednotlivců, nýbrž i zájem celku. Vodní zákony pečují o to, aby jednotlivec bezohledným užíváním a sobeckým vykořisťováním zájem veřejný nepoškozoval a musí též všude, kde příčí se zájmu veřejnému, soukromý zájem ustoupiti. Užívání vod k účelům veřejným a obecným může tudíž míti též za následek, že třetí osoby vyvlastněním svého vlastnictví zcela nebo z části mohou býti zbaveny, a že předpokládajíc, že tím užívací právo posavadního držitele nebude zkráceno, užívání vody majiteli pozemku za přiměřenou náhradu částečně může býti odňato.

II. Jednotlivé způsoby užívání vod:

1. Plavba a plavení vorů upraveny jsou zvláštními zákony a nařízeními (srv. čl. Plavba říční a Plavení vorů).

2. Převozy (srv. tento čl.).

3. Užívání vody k pití a jako prostředků léčebných (srv. čl. Studny).

4. Obecné užívání veřejných vod záleží v použití jich

a) ke koupání, mytí, praní, napájení, čerpání též k účelům domácím. Veřejných vod může každý potud užívati, pokud není k tomu zapotřebí zvláštních zařízení na vodách. Rovněž jest dovoleno všeobecně čerpati vodu toliko do ručních nádob a odvážeti vodu v sudech k domácí potřebě, kdežto k zřízení stavidel a vodovodů jest zapotřebí úředního povolení.

b) Vybírati rostliny, bahno, písek, kamení a led. Toto právo může náležeti z důvodů soukromoprávních některé obci, korporaci nebo i jednotlivým osobám; v takovém případě mohou třetí osoby veřejných vod jen potud volně užívati, pokud tím není vyloučeno užívání osob oprávněných. Rovněž mohou existovati i práva k vodám veřejným vylučující obecné užívání (roz. spr. s. dv. ze dne 29. září 1880 č. 1491, sb. »Budwinski« č. 872). Rostlinami, jež možno volně vybírati, rozumí se rostliny nacházející se v řečišti a na povrchu vody.

Způsob tohoto obecného užívání vod, aby mezi jednotlivci nevznikly z něho spory, mají upraviti příslušné úřady zvláštními policejními předpisy.

5. Užívání vod ku plavení dříví (srv. čl. Plavení dříví).

6. O lovení ryb (srv. čl. Rybářství).